

forandringer, men disse vil selvfølgelig afløse hverandre i den modsatte Orden.

Disse Dæmringsfænomener, hvis normale Forløb v. Bezold har angivet, vakte fra Efteråret 1883 og lige til ud paa Sommeren 1886 en mere end alm. Opmærksomhed p. Gr. a. den usædvanlige Pragt og Styrke, hvormed de da optraadte; de sidste Par Aar tog Glansen efterhaanden af. Indgaaende Undersøgelser har vist, at disse usædvanlige Dæmringsfænomener, der tillige var ledsagede af forsk. Farver for Solen og Maanen (blaa og grøn) og en paafaldende ringformet Farvning af Himlen i Nærheden af Solen (Bishopske Ring, s. d.), skyldes det Askestøv, der under det vulkanske Udbrud af Krakatoa fornemmelig 27. Aug. 1883 (Udbrudet begyndte allerede 20. Maj s. A. og kulminerede 26. og 27. Aug.) blev slynget i Luften i en Højde af c. 30 km og gennem fl. Aar holdt sig svævende i Atmosfæren. Det mest iøjnefaldende i den Tid var den enorme Udstrækning og Intensitet, man bemærkede hos det andet Purpurlys, der kun er en Refleks af det første. I Maanederne Novbr 1883—Febr 1884 varede det i Gennemsnit lige til 96 Min. efter Solnedgang (jfr Kiessling, »Untersuchungen über Dämmerungerscheinungen« [Hamburg 1885]; Symons, *The eruption of Krakatoa and subsequent phenomena* [London 1888]).

For at forklare Dæmringsfænomenerne under deres normale Forløb er der blevet fremsat forskellige Teorier, men endnu er det ikke lykkedes utvungent at gøre Rede for Fænomenet i alle dets Detailler, specielt hvad de kvantitative Forhold angaar. Dog synes det, at Aarsagen til D. nærmest er at søge dels i Lysets Bøjning (Diffraction), fremkaldt af de i Atmosfæren svævende større Partikler, hvorunder Vandets Kondensationsprodukter spiller Hovedrollen, dels i Lysets Spredning (Diffusion) ved de mindste Partikler overensstemmende med Rayleigh's Teori (*Scientific Papers* IV, 397 ff.). (Litt.: P e r n t e r - E x n e r, »Meteorologische Optik« [Wien og Leipzig 1910]; M o h n, »Studien über die Dämmerung« [1906]; S a m m e, »D. i Norge« [1908]; S a m m e, »Dagslyset i Norge« [1911]).

J. Fr. S.

Dæmringsspektrum kaldes Solspektret ell. ethvert kontinuert Spektrum, naar Styrken er saa ringe, at det kun kan opfattes af et mørkadapteret, d. v. s. i henved 20 Min. i fuldstændig Mørke udhvilet, normalt Øje. D. adskiller sig fra Spektret af højere Intensitet især ved to Omstændigheder: 1) Det opfattes selv af et normalt farvedygtigt Øje som farveløst, dog med Undtagelse af den mindst brydbare Del, der giver en Fornemmelse af svagt rødt; 2) Lysfordelingen er en anden, idet D. har sin største Klarhed i grønt, medens Spektret ved højere Intensitet er lysest i gult. Disse Forskelle mellem D. og Spektret ved høj Intensitet beror paa, at svagt Lys kun indvirker paa Nethindens Stave, hvori Synspurpuret findes, stærkt Lys derimod især paa Tappene, da Stavene ved stærk Belysning efter kort Tids Forløb træder ud af Funktion, fordi Synspurpuret sønderdeles.

Alfr. L.

Dändliker [*dænd-], Karl, schweizisk Historiker (1842—1910), var fra 1887 Prof. ved Univ. i Zürich. Han har forfattet en fortræffelig »Geschichte der Schweiz« (3 Bd, 1884—87) med Tonen særlig paa Kulturhistorien og »Geschichte der Stadt und des Kantons Zürich« (3 Bd, 1908—12).

Kr. E.

Dänischwold (D.-Wohld) o: Danske skov (*Sylva Danica*) er Navnet paa en Halvø i det sydøstlige Sønderjylland mellem Eckernförde Fjord, Kielerbugt og Ejder-Kanalen. Langt ind i Middelalderen laa denne Egn hen som en Slags Grænsemærke paa Danmarks Sydgrænse, S. f. Danevirke, som med Villie holdtes ubeboet, opfyldt af Moser og store Skove, *Jarnwith* o: Jernskoven, ell. Düsterholt, o: Mørkeskov. Disse Strækninger hørte under Kronen, indtil de i 13. Aarh. kom i privat Eje, hvorefter Skovene og Moserne efterhaanden blev ryddede og udtørrede, og nu hører Landskabet til de frugtbareste Egne i Sønderjylland. I D. ligger Byerne Eckernförde og Friedrichsort og Toldstedet Holtenu. Under det danske Herredømme hørte D. til Hütten Amt, Eckernförde Herred, og indbefattede Sognene Gettorf, Dänischenhagen og Krusendorf, det meste af Sehested Sogn og Dele af Eckernförde Landsogn, Borreby og Bünstorf Sogne; nu hører D. til den preuss. Prov. Schleswig-Holstein (Kreds Eckernförde).

H. W.

Døbefont (hertil 1 Tavle), af lat. *fontes*, Kilde. Da Daaben opr. skulde foregaa som en fuldstændig Neddypning, var de ældste Døbebrønde (*piscinæ*) indhegnede Vandbassiner, gerne i særlige Baptisterier, og da alene Bisperne kunde døbe, fandtes disse væsentlig ved Domkirkerne; bevarede er slige Anlæg kun hist og her i Syd-europa. Allerede i den tidlige Middelalder fik enhver viet Præst Døberet, og fra nu af fandtes i hver Kirke en D. (*fontes baptismalis*), gerne opstillet ved Indgangen ell. i Vestenden. Materialet var helst Sten (hvoraf Tysk: Taufstein), der tilhuggedes i Trommeform (Fig. 2) ell. den mere kultiverede Kalkform, ofte smykkede med Ornament og Figurer. Kummen gjordes saa stor, at et Spædbarn kunde neddyppes deri. P. Gr. a. det holdbare Materiale hører D. til det ældste bevarede Kirkeinventar og er ofte lige saa gammel som de første Stenkirkebygninger. Af disse gl. D. i romansk Stil forekommer mange, lokalt begrænsede Typer. I Danmark, hvor næsten hver Landsbykirke ejer en D. fra Valdemarernes Tid, og hvor D. gerne er af Granit, er de sjællandske gennemgaaende enkelt og groft profilerede, de fynske smykkede med Ranker o. a. Ornament, de norrøjske for en stor Del prydede med Løver, hvis Kroppe er parvis ornede om et fælles Hoved (Fig. 1), de sydvestjyske elegant profilerede. Skaane ejer mange D. af Sand- ell. Kalksten, rigt smykkede med figurlige Scener (smlg. Fig. 3 og A a k i r k e b y D.). Omkr. Aar 1300 blev Fonte af gullandsk Kalksten, stundom med firpasformet Kumme, en Tid ret alm. over hele Landet. Men hermed var det hjemlige Forbrug ogsaa nogenlunde fyldestgjort, og yngre D. er forholdsvis sjældne. Norge ejer mange smukke Fonte i Overgangsstil og Unggotik (Fig. 4—6). I Nordtysklands og Danmarks got. Stilperiode yndede man Malm-

fonte, støbte af Klokkestøbere (f. Eks. i Ribe Domkirke, Varde og Næstved [Fig. 7]); den ældste og berømteste af disse staar i Hildesheim. Baade under Gotikken og Renaissanceen brugtes dog ogsaa D. af Sten (Fig. 9), en sjælden Gang af Træ ell. Smedejern. Mest karakteristisk for Renaissancetidens Udstyr af D. er imidlertid de jævnlige forekommende »Fontehatte« ell. Himle af Træ (Fig. 8), og en vigtig Nyhed var det, at man lagde Daabsfade over Kummerne, i Sammenhæng med, at man nu ganske opgav Barnets Neddypning og nøjedes med den ogsaa tidligere kendte Bestænkning af Barnets Hoved, en Skik, der paa Reformationstiden omtales som en daarlig Nyhed i Storbyerne. Omkr. 1600 fik næsten hver dansk Kirke et Daabsfad. Hertil anvendte man de i Hjemmene brugte Pyntefade af Messing, først især de i Form hamrede Nürnbergerfader med Fremstillinger af Marie Bebudelse, det habsburgske Vaaben ell. andre Relieffer, omgivne af Bogstavværker, der oftest er meningsløse, samt af springende Dyr. C. 1650 blev haanddrevne Messingfader af nederlandsk eller dansk Tilvirkning almindelige. Paa Baroktiden fik Fontene stundom Form af en svævende Figur, der bår Fadet, og som en værdigt knælende Engel har Thorvaldsen formet Fonten i Frue Kirke. (Litt.: Tynell, »Skånes medeltida Dopfunter« [Lund 1914]; Billeder af danske Fonte finder spredte i Kultusministeriets Kirkeopmaalingsværker). C. A. J.

Döbeln, By i Kongeriget Sachsen, ligger i en særdeles smuk og frugtbart Egn paa en Ø i Freiberg-Mulde, er et vigtigt Jernbaneknudepunkt 53 km SØ. f. Leipzig. (1910) 19626 Indb. med Garnison. Den er Sædet for en Amtsdombstol og de øvrige Autoriteter for Amtshauptmannschaft D. D. har to lutherske Kirker, deriblandt den gl. Nicolaikirke, et gl. Raadhus og et forhenværende Benediktiner-Nonnekloster. Industrien omfatter især Jernstøberi, Fabrikation af Landbrugsmaskiner, Cigarer, Møbler og Kemikalier samt Teglblænderi. Der findes en Landbrugs- og en Handelsskole. G. Ht.

Döbeln, Georg Karl, Friherre, svensk General, f. 29. Apr. 1758 paa Stora Torpa, d. i Sthlm 16. Febr 1820. Han var opr. bestemt til at være Præst, men det lykkedes ham 1773 at komme ind paa Admiralitetskadetskolen i Karlskrona, og han bestod 1775 Officerseksamen, studerede derefter i nogen Tid Jura og indtraadte 1778 som Sekondløjtnant i et Regiment. 2 Aar senere begav han sig til Paris med den Hensigt at blive Deltager i den amerikanske Frihedskrig. 1782 kom han med et tysk Infanteriregiment til Ostindien, hvor han det flg. Aar saaredes og forfremmedes til Kaptajn. 1788 vendte han tilbage til Sverige for at deltage i Kampen mod Russerne. Han var med i Felttoget i Finland og saaredes ved Porrosalmi. Ved Russernes Indtagelse af Skt Michel blev D. Krigsfange, men fik p. Gr. a. sit Saar Tilladelse til at rejse til Sthlm. 1791 forfremmedes han til Major, 1805 til Oberst; deltog derefter med Udmærkelse i Krigen i Finland, blev 1808 Chef for den Bjørneborgske Brigade, udmærkede sig særlig ved Lappo og vandt Sejren ved Konha-

joki. Under Russernes Forsøg paa at afskære Hovedhæren vandt D., skønt syg, Sejren ved Jutas, hvorved Russernes Plan hindredes. Oktbr 1808 forfremmedes han til

Generalmajor og ansattes som Kommandant paa Åland, hvilken Post han paa Gr. a. Sygdom dog først overtog Febr 1809. Med en Styrke paa 4000 Mand skulde han forsvare Åland mod den fire-dobbelte Overmagt, da dette ikke var muligt, trak han

sig tilbage over Isen til Grislehamn. Apr. s. A. fik han Kommandoen over Nordhærens sydlige Del, men ombyttede denne Post ved Russernes Fremrykning med Posten som Højstbefalende for Nordhærens nordlige Del (Finnerne). En norsk Hær, der gjorde Indfald i Jämtland, tvang han til at forlade Landet og fik i Septbr Befalingen over hele Nordhæren. Efter Hærens Opløsning blev han Højstbefalende i Vesterbotten og Angermanland, udnævntes 1813 til Generalløjtnant og kommanderedes kort efter til Pommern. Han var dog først i Mecklenburg, hvor han fik Befaling til ved en Demonstration at hindre Franskmændene i at gaa over Elben. Han handlede imidlertid mod givne Befaling, afsattes fra Kommandoen, stilledes for en Krigsret og dømedes til Døden. Kronprins Karl Johan forandrede imidlertid Straffen til et Aars Fængsel med Bibeholdelse af Rang i Hæren. Han sad dog kun fængslet i ½ Aar, indtraadte igen i Hæren, men kom ikke mere i Virksomhed. 1861 rejstes paa hans Grav et gennem Indsamling af Penge i Sverige og Finland tilvejetragt Monument, der afslørede paa Aarsdagen for Kampen ved Jutas. D. anses for en af de dygtigste Førere i Krigen 1808—09. Han udgav »Pommerska generalkrigsrättens protokoller och dom« samt »Anmärkningar vid de af f. d. Viceadmiralen O. Cronstedt till trycket utgifna Sanna upplysningar om orsakerna till Sveaborgs öfvergång« (1811). (Litt.: E. G. von D., »Anteckningar om och af general D.« [1856—78]; »Minne af generallöjtnanten friherre G. K. D.« [i »Svenska akademiens handlingar«, 16. Del, 1884]). B. P. B.

Döbenavn, se Navn.

Döbereiner [ˈdø̂.ber̂ä̂n̂ər], Johann Wolfgang, tysk Kemiker, f. 15. Decbr 1780, d. 24. Marts 1849, var først Farmaceut, derpaa Ejer af en kem. Fabrik og til sidst Prof. i Kemi, Farmaci og Teknologi i Jena. Han opdagede den Egenskab hos Platinet, at det især i finfordelt Tilstand formaar at fortætte Brint og Ilt paa sin Overflade, hvorved det bliver glø-

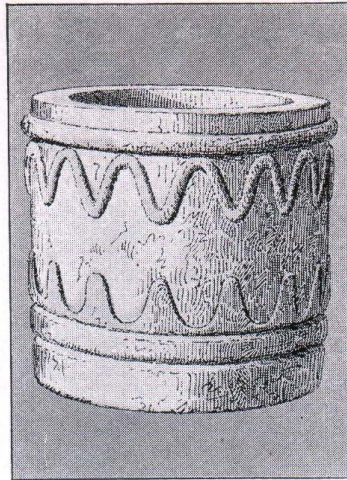

G. K. Döbeln.

DØBEFONT

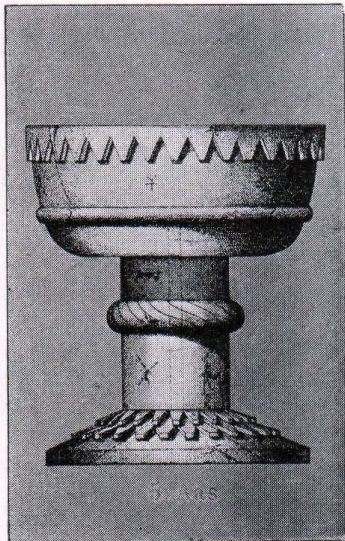
1. Nørrejyland (Laasby)*

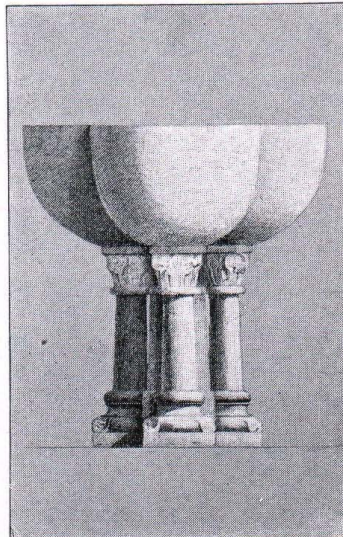
2. Fyen (Kjølstrup)

3. Skaane (Lyngsjø)

4. Norge (Aas)

5. Norge (nu i Herlufsholm)

6. Norge (Stavanger)

7. Malmfont 1437 (Varde)

8. Fontehimmel (Saltum)

9. Renaissance-Font (Helsingør)